

Ensenyament- aprenentatge per competències

Teresa Guasch Pascual
Sabina Redondo Fernández

PID_00155527

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Índex

Objectius	5
1. L'ensenyament de competències en les matèries	7
2. Avaluació de les competències	9
3. Relació de les lectures de treball	10
Annex	11

Objectius

Amb aquest mòdul, les lectures que s'hi acompanyen i amb la realització de les activitats que proposarem a l'aula virtual, l'estudiant ha d'arribar a assolir els objectius següents:

- 1.** Saber què implica programar per competències i com assessorar el professorat perquè les incorpori a les matèries.
- 2.** Conèixer i saber com assessorar en l'ús d'estratègies i tècniques d'avaluació, entesa com un instrument de regulació.

1. L'ensenyament de competències en les matèries

En el primer mòdul hem fet una introducció a la definició del concepte de competència i hem esbossat els seus avantatges i possibles inconvenients. En aquest capítol entrem de ple en el tema competencial i tractarem de donar resposta a les qüestions següents: Per què cal introduir les competències en el currículum? Quines diferències hi ha respecte de la situació anterior a la integració de les competències? Quines són les competències que han d'esdevenir objectius de l'ensenyament secundari obligatori? Com s'ensenyen i s'avaluen les competències?

Compartim amb Zabala i Arnau (2007) que la introducció de les competències en el currículum esdevindrà un mitjà eficaç per a fer extensibles al professorat uns principis pedagògics renovadors i innovadors que encara ho són només d'una minoria en l'educació secundària i també per a arrelar un tipus d'ensenyament que s'adigui més amb la perspectiva de la formació integral. És a dir, les aportacions de les competències al currículum no són de categoria menor, vegem-ho esquemàticament en el quadre elaborat per S. Redondo:

Taula

Situació de què partim	Situació a què pretenem arribar
Visió més propera a la matèria	Visió més propera a l'alumne
Predomini de continguts conceptuals	Predomini de continguts procedimentals i actitudinals
Objectius d'etapa definits per capacitats	Objectius d'etapa definits per competències
Avaluació per objectius terminals	Avaluació per competències
Visió disciplinària de continguts i activitats	Visió interdisciplinària de continguts i activitats
Ús del currículum amb funció propedèutica	Funcionalitat dels aprenentatges

Com a conclusió podríem dir:

"El uso del término «competencia» es una consecuencia de la necesidad de superar una enseñanza que, en la mayoría de los casos, se ha reducido al aprendizaje memorístico de conocimientos, hecho que conlleva la dificultad para que éstos puedan ser aplicados en la vida real."

(Zabala i Arnau, 2007, pàg. 13)

D'altra banda, tal com assenyala el mateix Departament d'Educació:

"L'ordenació curricular de l'etapa de l'educació primària i de l'educació secundària obligatòria opta clarament per un ensenyament centrat en la formació en totes aquelles competències necessàries per al ple desenvolupament de la persona en tots els àmbits de la vida. Aquesta opció es concreta en un currículum en el qual, d'una banda, es despleguen els objectius de l'etapa i els de cada una de les àrees o matèries i, de l'altra, es proposen les vuit competències bàsiques com a referent de l'acció educativa [...]. L'existència de competències no invalida l'existència d'àrees o matèries, ja que les finalitats educatives en termes competencials s'assoleixen principalment –encara que no exclusivament– a partir dels continguts de les disciplines."

(pàg. 6)

"És més, cal assenyalar que "«els continguts curriculars per si mateixos no constitueixen la finalitat de l'acció educativa, sinó que són el mitjà per assolir els objectius i possibilitar que l'alumnat sigui competent per usar les seves capacitats en situacions i contextos reals."

(pàg. 11)

És clar que les competències s'assoleixen des de cadascuna de les matèries, però com s'apunta en aquest mateix document:

"Això no invalida que sigui recomanable una reflexió pedagògica al si del claustre o de la comissió pedagògica sobre la natura de cada competència, les dimensions que considera, la gradació de la seva complexitat i les activitats que contribueixen a posar-la en acció."

(pàg. 8¹)

Per concloure, les competències pretenen donar resposta als problemes que qualsevol persona haurà d'afrontar al llarg de la seva vida, motiu pel qual les competències escolars en el desplegament del currículum consideren els àmbits social, interpersonal, personal i professional, necessaris per al desenvolupament integral de l'educació. Una altra de les característiques de les competències és l'alt grau de funcionalitat, cosa que facilita una major significativitat dels aprenentatges que es fan a l'escola. Si a més, les metodologies que s'utilitzen per a ensenyar-les parteixen de problemes als quals donar resposta i aquests problemes són propers a la vida real dels estudiants, no hi ha dubte que, amb exercicis de progressiva dificultat i amb la prestació d'ajuts contingents a les necessitats de l'alumnat, es poden arribar a assolir els objectius generals de l'etapa.

Aquestes idees que acabem d'esbossar les trobareu àmpliament exposades en les lectures següents que acompanyen aquest mòdul:

A. Zabala; L. Arnau (2007). "Las competencias escolares deben abarcar el ámbito social, interpersonal, personal y profesional"; "El aprendizaje de competencias es siempre funcional"; "Enseñar competencias a partir de situaciones i problemas reales". A: *11 ideas clave. Cómo aprender y enseñar competencias* (cap. 5-7). Barcelona: Graó

Pàgina web

Vegeu "Del currículum a les programacions" (2009) a: http://phobos.xtec.cat/edubib/intranet/file.php?file=docs/programacio/del_currículum_a_les_programacions.pdf

⁽¹⁾En l'annex I es presenten les competències bàsiques, la definició i els trets més distintius.

2. Avaluació de les competències

Aquesta aproximació a l'ensenyament-aprenentatge implica un canvi en la manera d'avaluar. Seguint Monereo i Castelló (2009) entenem que:

"aprendre, ensenyar i avaluar són processos íntimament relacionats i mútuament influents [...]. Els dispositius planejats per avaluar determinen de manera decisiva la manera en què els alumnes aprenen i la manera en què els professors ensenyen."

(pàg. 15)

Per tal de reflexionar sobre l'avaluació de les competències dels alumnes i dotar-vos d'eines que us permetin avaluar-les, hem seleccionat el següent capítol següent de llibre:

M. Castelló; C. Monereo; I. Gómez (2009). "Las competencias de los alumnos y su evaluación". A: C. Monereo (coord.). *Pisa como excusa. Repensar la evaluación para cambiar la enseñanza* (cap. 2. pàg. 33-53). Barcelona: Graó.

Aquesta lectura contribueix específicament a la presa de decisions sobre quines competències s'han de tenir en compte i es presenten una selecció de propostes properes al que s'entén per l'avaluació autèntica, i que seguint els mateixos autors, es caracteritza per tres dimensions:

- Ha de ser realista en relació amb l'àmbit avaluat i, per tant, que les condicions de la prova i la seva exigència cognitiva siguin tan properes com sigui possible a la realitat.
- Ha de ser rellevant per a l'alumne i, per tant, que tingui sentit.
- Ha de promoure la socialització de l'alumne.

Amb el tema de l'avaluació concloem el mòdul, no sense comentar abans que el tema de l'assessorament psicopedagògic als centres de secundària es veurà àmpliament considerat en els mòduls 4 i 5, on es tracta el desplegament curricular en tota la seva complexitat.

3. Relació de les lectures de treball

Castelló, M.; Monereo, C.; Gómez, I. (2009). "Las competencias de los alumnos y su evaluación". A: C. Monereo (coord.). *Pisa como excusa. Repensar la evaluación para cambiar la enseñanza* (cap. 2. pàg. 33-53). Barcelona: Graó.

Zabala, A.; Arnau, L. (2007). *11 ideas clave. Cómo aprender y enseñar competencias*. Barcelona: Graó

Annex

Annex I

Definició de les competències bàsiques

Competències bàsiques	Definició	Trets distintius
1. Competència comunicativa lingüística i audiovisual	Capacitat de saber comunicar oralment (conversar, escoltar i expressar-se), per escrit i amb els llenguatges audiovisuals, fent servir les tecnologies de la comunicació, amb gestió de la diversitat de llengües, amb l'ús de diferents suports i tipus de text, adequació a les diferents funcions i contextos socials i culturals.	Comprensió oral Comprensió escrita Expressió oral Expressió escrita Interacció en situacions comunicatives Plurilingüisme Interculturalitat
2. Competència artística i cultural	Coneixement, comprensió i valoració crítica de diferents manifestacions culturals i artístiques, tradicionals o no, utilitzant-les com a font d'enriquiment i gaudi i considerant-les com a part del patrimoni de cada cultura. També inclou la capacitat per crear produccions artístiques pròpies o expressar continguts a través de diferents mitjans artístics.	Coneixement i gaudi de la diversitat del fet artístic i cultural Actitud respectuosa i participativa en manifestacions culturals i artístiques Expressió i comunicació a través dels llenguatges i mitjans artístics
3. Tractament de la informació i competència digital	Cerca, captació, selecció, registre i processament de la informació, amb l'ús de tècniques i estratègies diverses segons la font i els suports que s'utilitzin (oral, escrit, audiovisual, digital) amb una actitud crítica i reflexiva. Requereix el domini de llenguatges específics bàsics (textual, numèric, icònic, visual, gràfic i sonor).	Habilitats per a la cerca, tractament i comunicació de la informació i per a transformar-la en coneixement Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació com a mitjà d'informació i comunicació i també de producció de coneixement Actitud crítica i reflexiva per regular-ne l'ús
4. Competència matemàtica	Habilitat per comprendre, utilitzar i relacionar els números, les informacions que es presenten en forma numèrica i els aspectes espacials de la realitat. Inclou les operacions bàsiques, els símbols i les formes d'expressió i raonament matemàtic, problemes i situacions relacionats amb la vida quotidiana, el coneixement científic i el món laboral i social.	Organització, comprensió, expressió i raonament matemàtic per descriure la realitat Plantejament i resolució de problemes quotidians
5. Competència d'aprendre a aprendre	Habilitats per conduir el propi aprenentatge i ésser capaç de continuar aprenent de manera cada vegada més eficaç i autònoma d'acord amb els propis objectius i necessitats.	Coneixement de les pròpies capacitats d'aprenentatge i d'autoregulació Ús de les habilitats i tècniques d'aprenentatge Actitud positiva envers l'aprenentatge
6. Competència d'autonomia i iniciativa personal	Adquisició de la consciència i aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionades, com la responsabilitat, la perseverança, el coneixement de si mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'elegir, d'imaginar projectes i portar endavant les accions, d'aprendre de les errades i d'assumir riscos.	Pràctica de valors personals, socials i democràtics Control emocional Presa de decisions Realització de projectes

Competències bàsiques	Definició	Trets distintius
7. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic	<p>Mobilització de sabers que han de permetre a l'alumnat comprendre les relacions que s'estableixen entre les societats i el seu entorn i fer un ús responsable dels recursos naturals, tenir cura del medi ambient, realitzar un consum racional i responsable i protegir la salut individual i col·lectiva com elements clau de la qualitat de vida de les persones. Inclou també el desenvolupament i aplicació del pensament científicotècnic per interpretar la informació, predir i prendre decisions.</p>	<p>Comprensió i interpretació de la vida, el món físic i les seves interaccions Nocions i experiències (processos i metodologies) científiques i tecnològiques Pràctica de valors per la cura del medi ambient i la salut</p>
8. Competència social i ciutadana	<p>Capacitat per comprendre la realitat social en què es viu, afrontar la convivència i els conflictes emprant el judici ètic basat en els valors i pràctiques democràtiques, i exercir la ciutadania, actuant amb criteri propi, contribuint a la construcció de la pau i la democràcia, i mantenint una actitud constructiva, solidària, responsable davant el compliment dels drets i obligacions cívics i respectuosa amb la diversitat.</p>	<p>Habilitats socials i de convivència i coeducació Participació i exercici de la ciutadania en una societat plural Comprensió de la realitat social actual</p>

Font: http://phobos.xtec.cat/edubib/intranet/file.php?file=docs/programacio/del_curriculum_a_les_programacions.pdf